

EESTI
A 無 O

SÕNUMI
TOOJA

Eesti Akadeemilise Orientaalseltsi kuuleht
Ilmub 1989. a. jaanuarist. III aastakäik

Nr. 5(41) 1991

Hind 72 kop.

RAHVUSVAHELISE BUDISTLIKE ORGANISATSIOONIDE KOORDINATSIOONIKESKUSE ASUTAJATE DEKLARATSIOON

Selleks, et mõista sügavalt Dharmat ja toimida hüvestavalt Buddha Õpetuse järgi, peame ühendama oma jõupingutused.

4. mail 1991. aastal toimus Leningradis Küntsetšönä datsangis viie budistliku organisatsiooni esindajate konverents, kus asutati Rahvusvaheline Budistlike Organisatsioonide Koordinaatsioonikeskus (RBOK).

RBOK eesmärk on koordineerida oma liikmesorganisatsioonide tegevust ja osutada kaasabi Buddha Õpetuse uurimise, teostamise ja tutvustamise vallas.

RBOK ühendab eeskätt Ida-Euroopas, Siberis ja Kesk-Aasias tegutsevaid budistlikke organisatsioone.

Võttes arvesse Leningradi budistliku templi — Küntsetšönä (Kaastundliku Buddha Püha Õpetuse Allikas) datsangi — ajaloolist tähendust, kuulutab RBOK selle oma vaimseks keskuseks.

Alla kirjutanud:

Küntsetšönä datsangi eestseisja
laama-gelong Tenzin Khetsun

Läti budistliku koguduse „Dharma“
esimees V. Izakson

SARVA MANGALAM!

Eesti Akadeemilise Orientaalseltsi
Mahajaana Instituudi esindaja H. Ints

Eesti Budistliku Liidu
esindaja A. Zelmin

Novosibirski budistliku koguduse
esindaja G.-N. Dandaron

Edward Conze

ARMASTUS, KAASTUNNE JA OSAVÕTLIK RÕÕM

(Algus „Sõnumitoojas” nr. 2, 3, 4)

Virgumine ning koos sellega ka enesest loobumine on siia püstitusse maailma äkki sisse tormanud Absoluudi toime tagajärg, ükskõik mis eelnes sellele meie tingimuslikus maailmas.

Meditatsioon ja mõistmine seisavad muidugi märksa kindlamal alusel ning keegi ei kavatse väärata nende kohta budistlikus vabanemisõpetuses. Nende toimimise viisi pole sellegipoolest lihtne seletada.

Õeldakse, et *dhyāna*’de alkeemia puhastab sõbralikkuse ja kaastunde nende erapoolikusest ning muudab nad „mõõtmatuks”. Ma ei saa siinkohal üksikasjalikult näidata, kuidas selleni jõutakse, ning pean piirduma vihjega, et see on väga tihedas seoses süüvimistoimingutega, mis annavad budistlikule, sõbralikkusele erapooletuse ja osavõtmuse; see on segadusse ajanud palju uurijaid. Südamlikum, kuid vaimselt nõrgemat tüüpi armastus on sageli vaid vabanduseks ühiskondlike instinktide rahuldamisele ning rahutuse uputamisele massidega kokkukulamisele. Hirm üksinduse ees on tihti kõige selle jäine sisu, mida võetakse „inimliku soojusena”. Tõelist armastust võib leida ainult tõega kokku puutudes ning tõde võib leida ainult üksinduses. Seepärast on võime üksindust taluda ning pikka aega vaid iseenese seltsis veeta üks kõige elementaarsemaid oskusi, mis tuleb omandada kõigil neil, kes püüdevad omakasupüüdmatu armastuse poole, mille vaimne loomus tuleb süüvimise ja mõistmise toimest. Mõõdamines pean juhtima lugeja tähelepanu ka suurele misantroopiaannusele, mis budistlikku armastavat lahkust vürtsitab, ning soovitan lugeda, mida ütleb Šāntideva „Bodhiśāryavatāra” lehekülgedel nende meeleseisundist, kes sügavat meditatsiooni teostavad.

Kuid aitab sellest. Pöördugem nüüd mõistmise ja omakasupüüdmatu armastuse omavaheliste seoste poole. Vaimne armastus ei ole meeleline ning seepärast peab tema objektiks olema miski, mis meeli ületab. Kristluses on selleks Jumal ning budismi mõistmisõpetuses vastavad sellele dharmad. Et kristlik doktriin on budistliku õpetusega üsna sarnane, kirjeldan seda vaid mõne sõnaga.

Kristlaste jaoks sõltub vaimne armastus inimese vastu täielikult armastusest Jumala vastu ning on selles mõttes teisejärguline. Kuigi oleme kutsunud kõiki inimesi võrdseks armastama, saame seda teha vaid ühes aspektis, kus kõik on võrdsed — see on inimeste suhe Jumalasse, mille järgi kõik on Jumala lapsed. Nõnda on armastus Jumala vastu eelduseks vaimsele armastusele teiste vastu. Armastus oma ligimese vastu on vaid üks Jumala-armastuse nõudeid. Ainult Jumal üksi on meie armastust tõeliselt väärt. Oma ligimest ei armastata otse, tema enese pärast, ning iseenesest on ta sellise armastuse jaoks üsna vääritu. „Mida muud kui Jumalat armastab oma ligimeses see, kes teda vaimsel viisil armastab?” (Püha Augustinus). Me peame Jumalat armastama kogu oma südamest, hingest ja meelest, ning nõnda ka kõiki teisi asju, sest need on Tema loodud, sest need on vahendid, mille kaudu Tema juurde tagasi pöörduda, mis ongi meie ülim eesmärk. Kuid ühtki asja ei

tohi armastada selle asja enda pärast ega tohi ka rõõmustada selle üle, mis ta meile pakkuda võib. Ning loomulikult sõltub meie armastus Jumala vastu suuresti meie teadmistest Tema kohta ning kasvab koos meie mõistmisega. Tõelise arusaamise Jumalast annabki just mõistmine.

Täpselt samuti on ka budismis. Tavaliselt elame ebatõelises, näilises maailmas, kus minagi paistan teistest ümbritsetuna. Ülima Tõe seisukohalt pole mul omaenese mina ning oma mina pole ka kellelgi teisel, on vaid ebaisikuliste dharmade lakkamatu vool. Seepärast peab tõeline, vaimne, omakasupüüdmatu armastus toimima tõelise reaalsuse tasandil ning omakasupüüdmatuna peab ta ületama ka kõikide teiste näilised minad ja olema suunatud sellele, mis on tõeliselt olemas, s.o. dharmadele. Kuid mõistmine on võime mõtiskleda dharmade üle, seepärast sõltubki omakasupüüdmatu armastus mõistmisest.

On üsna paratamatu, et budistid püüavad sõbralikkust ja kaastunnet seostada erapooletusega ning usuga kõikide asjade tühjusesse. Tavaline inimene ei mõista, kuidas erapooletust, mis „mõõtmatu” nimekirjas on sõbralikkusest ja kaastundest kõrgemale asetatud, kaastunnet ära ei hävita, sest tema jaoks tähendab erapooletus eelkõige ükskõiksust ning kaastundest ei jää siis midagi järele. Samuti ei mõista ta, kuidas võivad täiuslikud soovitada kaastunde kasvatamist, ilma et usuksid ise nende inimeste tõelisusesse, kellele nad kaasa tunnevad ja keda nad armastavad. Selles vaatab temale vastu vaid tühjus, mis tuleneb konkreetsete isikute puudumisest, kes Ülima Tõe seisukohalt on ebatõelised.

Selliseid kahtlusi ei saa leevendada ühegi argumendiga, neid võib kõrvaldada ainult isiklik kogemus. Rumal oleks loota mingit eelinformatsiooni vaimsete seisundite kohta, mida tajutakse vaid eemalt, ning mõelda ülearu sellest, mis käib üle mõistuse. Kui aga eelteadmisi pakutaksegi, tuleb igal juhul mees pidada, et paradoksid ja vastuolud on lahutamatud kõigist seletustest omakasupüüdmatu käitumise ja enesestloobumise seisundite kohta. Pühakud „teostavad kaastunnet, kuid ei pühendu tühisele lahkusele; nad teostavad armulikkust lahkust, kuid ei anna järele kiindumustele; nad on rõõmsad südamest, kuid igavesti kurvad kannatavaid olendeid nähes; nad teostavad ükskõiksust, kuid ei loobu kunagi teistele head tegemast”. Neid paradokse ei saa tõenäoliselt seletada kaine mõistuse tavalise loogika abil, sest kaine mõistus põhineb minakesksetel kogemustel, mis aga siin ületatakse. Vaimse maailma imedele ei tule sugugi kasuks, kui nad tiritakse labaste käibetõdede tasemele.

Muretsemine endastloobumise üleloomuliku maailma vastuolude pärast on suuresti ajaraiskamine. Mis kasu on vaevata end sellega, kas erapooletud on kaastundlikud või mitte, kui endal pole erapooletuse kohta mingit kindlat kogemust ning tihtipeale selget ettekujutustki? Mis head võib tõusta mõtisklustest kaastunde hajumisest tühjusesse, kui tühjus on vaid paljas sõna? Neis küsimustes pole kõige olulisem see, mida

õeldakse, vaid see, kes ütleb ja kellele. Nii et parem jätame selle sinnapaika. Keegi ei saa täiuslikuks üleöö.

4. OSAVÕTLIK RÕÕM

Religioosete toimingute süsteem peab reguleerima meie suhtumist vähemalt nelja liiki kogemustesse: ebatervetesse himudesse, mis meid maailma külge seovad ning takistavad jõudmast vaimse vabaduseni; varjatud jõudusesse, mis igast küljest kõikjal universumit läbivad; vaimsesse reaalsusesse, mille juurde tahame jõuda ning teistesse olenditesse, olgu nad inimesed, loomad või üleloomulikud olendid. Tänapäeval võime tähele panna teatud tendentsi nihutada rõhuasetust meie suhetele teiste inimestega. Paljud nii usklikud kui ilmalikud kristlased näivad hoolivat oma ligimesest märksa rohkem kui Jumalast ning isegi kveekerite, juures on filantroopia asendanud müstilise mõtiskluse. Tänapäeval jääb mulje, et lahkus erinevate inimeste vastu ja ühiskondlik tegevus vaevatute heaks moodustavadki religioosete püüdluste kogusumma. Väljapool kommunistide piiritara leidub vist väga vähe neid, kes lähevad niikaugele, et hakavad vabatahtlikult piirama kõiki omakasupüüdmatu taotlusi näilikus heaolu ühiskonnas; üldiselt aga mõistetakse heade tegude tähtsust otsekohe, kuid usku, askeesi, pühendumust ja mõistmist peetakse kinnise ja kasutu vooruslikkuse väljendumiseks. Ühiskondliku kohusetunde süvenemine ongi üks muutusi, mille religioon möödunud sajandi jooksul on läbi teinud. Arvan, et osalt saab seda seletada asjaoluga, et nüüdisajaloolisus on ühiskonna killustamise tõttu inimestevahelised suhted põhjalikult sassi ajanud, ning osalt sellega, et tehniline progress ja usk teadusesse on tuhmistanud meie vahetuid teadmisi vaimse maailma kohta, mis näib olevat kaugemal kui kunagi varem. Ometi tuleb meenutada, et traditsiooniline religioon näeb neid asju hoopis teisiti. Seal vaadeldakse inimese hinge kui oma olemuselt üksildast, tõeline heitlus käib ühiskonnast eemalõõbumise tingimuste osas ja otsustavate võitudeni jõutakse üksinduses, „kus kohtuvad mäed ja inimesed”, silmitsi reaalsuse enese sügavaimate jõududega, mitte aga tänavail tõugeldes. Vaimu varjatud eluga võrreldes tundub meie enda elu ühiskonna keskel teisejärguline, ehkki mitte täiesti ülearune. See on vaid selle templi kõrvalhoone, kus võime tõusta kõrvkõimsuseni, mitte aga sisemine pühakoda ise. Buddha on sellepärast buddha, et ta bodhipuul all üksinduses valgustuse sai, kui jätta kõrvale jumalate saatjaskond kaugeles taevastes. Ning valgustumise ajal tegeles tema meel metafüüsiliste, mitte ühiskondlike probleemidega.

Sellegipoolest ei arva budism, et meie suhted teistega võiksid vabalt juhuse või metafüüsilise nägemuse hooleks jääda. Kui nende üle otsustaks juhuse, siis lämmataks loomuliku pahatahtlikkuse umbrohi üsna varsti meie heasoovlikkuse õrna viljapea; kui budid valitseks metafüüsiline nägemus, siis budismi puhul viiks see täieliku eemale-

tõmbumiseni teistest. Sest niikaua kui on tegemist tõelise reaalsusega, on budistliku teooria järgi üsna võimatu teiste isikutega suhetesse astuda, kuna iseseisvaid minasid, iseseisvaid isikuid kui selliseid tõeliselt ei eksisteeri. Budistide soovitatud meditatsioonis on seetõttu neljaosaline kompleks, mida miskipärast müstiliselt „brahmaseisunditeks“ nimetatakse. Need reguleerivad meie suhtumist teistesse inimestesse eesmärgiga arendada sõbralikkust (*mettā*), kaastunnet, osavõtlikku rõõmu (*mudita*) ja erapoolelust. Need pole küll budistlike püüdluste tuumaks ning on üsna teisejärgulised, kuid sellegipoolest olulised. Need pole ka spetsiifilised budistlikud ja esinevad näiteks Patandžali jooga-suutrates, olles arvatavasti laenatud teistest India religioossetest süsteemidest. Käesolevas artiklis ma esimest ja viimast brahmaseisundit ei puuduta ning keskendan tähelepanu kaastundele ja osavõtlikule rõõmule.

Need kaks kuuluvad ilmselt kokku. Kaastundes jagame teiste kannatusi, osavõtlikus rõõmus nende õnne. Kaastunne paneb südame värisema, kui vaatame ja mõleme kõikide teiste olendite kannatustele, sest budism käsitleb loomi ja vaime samasugusena kui inimesi. Me kannatame nendega koos ning võimetuna nende kannatusi taluma, teeme pingutusi, et neid suurema õnne poole juhtida. Me muutume teiste kannatuste suhtes nii tundlikuks, teeme need endale nii omaseks, et ei taha neid enam suurendada. Tunneme, kuidas teistele halba tehes teeme halba iseendale. Seda me loomulikult väldime. Ometi muutub kaastunde voores iseenda hooleks jäetult sünguse paheks.

Suure piina ja vaeva üle järelemõtlemine kaldub kergesti meelt masendama. Nii suurt hulka kannatusi vaigistada tundub üsna lootusetu ülesandena ning tekib kiusatus abitusse meeleheitelisse vajuda. Tõepoolest ähvardab meid korvamatu kaotus, kui hakkame end samastama kogu selles maailmas leiduva piina, ahistuse, viletsuse, hädade ja õudustega.

Sellegipoolest asetatakse kaastunne osavõtlikust rõõmust ettepoole, kuna seda on lihtsam esile kutsuda. Kaasolendite kannatused pole tavalisele inimesele sugugi nii vastikud. Näib, et teatud määral need isegi meeldivad talle. Populaarsed ajalehed ei pühendaks hädadele nii palju ruumi, kui lugejatele tõesti ei meeldiks lugeda maavärisemist, sõdade, röövimistest, liiklusõnnetustest, õuduslugudest jms. Psühholoogilises mõttes on kaastunne tihedalt seotud kurjusega, mida võiks defineerida kui naudingut, mida saadakse teiste kannatuste üle mõtiskledes. Mõlemad on ühe ja sama müdi kaks külge. Mõlemal juhul ollakse teiste kannatuste suhtes tundlikud ning armastatakse neid pealt vaadata. Kaastunde puhul tekitab kannatuste jälgimine piina, kurjuse puhul naudingut. Kuid kaasaegne psühholoogia teab hästi, et vahe naudingu ja piina vahel pole sugugi selge ja ühemõtteline;

et masohhistliku naudingu puhul on nad lootusetult läbi põimunud; et lisaks kõigele on meid õnnistatud nii hõlmastava enesepetmisvõimega, et meie tõelisi motiveerivaid õnnestub harva mingigi tõenäosusega selgitada. On täiesti võimalik, et mõni inimene on varjatud kujul maailma hädadest sisse võetud ning eneselegi teadmata tunneb varjatud rahuldust nende kahjurõõmsast jälginisest, kuigi ise on veendunud, et teda ajendab kaastunne. See on üks põhjusi, miks budism rõhutab, et sõbralikkuse kasvatamine peab eelnema kaastunde arendamisele, sest just sõbralikkuse funktsioon on puhastada süda nii varjatud kui avalikust vihkamisest ja pahatahtlikkusest.

Kuid kaastunde negatiivsete külgede, loiduse ja kurjuse ületamine peab täielikult jääma osavõtliku rõõmu kasvatamise hooleks. Osavõtlik rõõm seisneb selles, et teiste õitsvat olukorda nähes selle üle rõõmu tunda ning teiste õnne jagada. Loogiliselt võttes võiks eeldada, et teiste õnn peaks olema emotsionaalselt palju vastuvõtavam kui nende õnnetus. Tegelikuses on see kaugel meie loomulikest, selgelt misantroopsetest kalduvustest. *Homo homini lupus est*. Keel on meie tõeliste tunnete üheks tõendiks. Oma hiljuti ilmunud töös „*Social Psychology and Individual Values*“ väidab professor D. W. Harding, et „*Oxford English Dictionary*“ põhjal võime tõdeda, et meil pole kunagi korda läinud lingvistiliselt fikseerida tänuiliku imetluse kontseptsiooni õnnestumiste või meie endi huvisid ületavate saavutuste kohta; iga sõna, mida selleks kasutatakse, näib oma ajaloo jooksul ikka mõnes mõttes viitavat teiste üleoleku vastu suunatud viimale või pahasoovlikkusele.“ Mingil määral võib see olla ka lingvistiline juhus ning teised keeled on selles mõttes ehk paremas olukorras. Sõja ajal ei väsinud propagandistid rõhutamast, et sakslastel on sõna *Schadenfreude*, mis tähendab teiste õnnetuse üle tuntavat rõõmu ning näitab saksa rahvusliku iseloomu üsna võikas valguses. Õigluse huvides tuleb siiski lisada, et sakslased võivad teiste õnne üle tuntavat heameelt väljendada üsna lihtsa sõnaga *Mitfreude*, mis vastab otseselt sõnale *Mitleid* (kaastunne), kuna aga inglise keeles peab kasutama üsna kohmakat sõnaühendit *sympathetic joy*.

Kuid jättes lingvistilised arutlused kõrval, tunneme vähemasti oma meele sügavamate kihtides kindlat vastumeelsust piirduda ainult teiste õnnega. Kadedus ja kiivus on sügavad ja tugevad, kuigi harva omaksvõetavad vaenujõud. Kiivalt võrdleme oma saatust kogu aeg teiste omaga ning ei raatsi teistele pakkuda neidki õnnestumisi, mis meie käest on ära libisenud. Isegi see tõsiasi, et keskendumine või usume end keskenduvat vaimsetele väärtustele, võib vastu töötada meie osavõtlikkusele teiste õnne suhtes. Tohutult paljudele inimestele tähendab edu ainult ainelist jõukust. Neid tiivustab see, et neil on õnnestunud raha teha, et nad on hankinud parema töökoha või uuema maja, et nende lapsed jõuavad hästi edasi; ent, vaimset meelestatud kalduvad suhtuma sellisesse tiivustusse pilke ja haletsusega. Neile, keda on kasvatatud vaimse elu seaduste järgi, näib niisuguste asjade üle rõõmustamine suure rumaluse margina, ning tarkus kipub kõrva sosistama mõtet, et sedalaadi heaolu ei või kaua kesta, sest sage li on see muretsesetud vaimse orjuse hinnaga ning viib tõenäoliselt suur-

tele kannatustele tulevikus. Selleks et koos ilmainimestega rõõmustada selle üle, mida nemad eduks peavad, on vaja palju suuremat vaimset täiuslikkust kui enamikul meist on. Selleks on tarvis täielikku ja üldist ükskõiksust materiaalsed asjade suhtes, sest ainult siis on konkurentsivaim meil piisavalt vaibunud ning ainult siis saame nende üle heldemeelselt rõõmu tunda — täpselt nii nagu täiskasvanud inimene rõõmustab lapse üle, kes on just käima õppinud, nooruki üle, kes oma kehajõudu näitab või liivalosside üle, mida lapsed mererannale ehitavad. Sest kõik see asub väljaspool neid alasid, kus me võidu jookseme või tunneme eneseuhkust kaalul olevat.

Budistlikus tähenduses ei käi osavõtlik rõõm muidugi ainult ainelise, vaid ka vaimse õnne kohta. Kiiduväärt harjutuseks on oma meeles mõnusa üksikasjalikkusega ette kujutada mineviku vaimuhiiglaste — buddhade, bodhisattvate ja pühakute — suuri saavutusi ning mõelda, et sellised asjad toimuvad ka praegusel hetkel ja tulevikuski.

Maa ilma oma viletsusega on tõsiasi ning kaastundes kannatame koos temaga. Maa ilma ületamine ning kõrgema, absoluutse õnneni jõudmine on samuti tõsiasi, osavõtlikku rõõmu teostades saame meigi osa niisugustest võitudest ja võiduviljadest. Maise rõõmu hetkedel võime maailma üle rõõmustada ning see ongi proovikiviks, mille abil võime teada saada, et oleme oma südames ületanud kurjuse, mis oskab ennast kergesti haleduse maski taha varjata. Kui meid ähvardab haarata loidus selle maailma rumaluse ja lõputuna näiva viletsuse suhtes, siis võime lootuse taas leida mõtisklustes õndsuse üle, mida vaimsed püüdlused ilmselt pakuvad. Lisaks aitab osavõtlik rõõm vaimsete suurkujude üle välja juurida ka enesehaletsust, mis end vaimse elu püüdlustega nii kergesti seob. Budistliku meditatsiooni õpikud osutavad, et osavõtliku rõõmu teostamine üheks peamiseks väärtuseks on see, et kaob rahulolematuse, mida tekitavad üksindusse tõmbunud elu puudused ja mõne kõrgema seisundiga kaasnev vaimne viljatus. Loobuv eluviis toob kaasa hulga ebamugavusi ning kogu aeg püsib oht, et maailm su endasse neelab. Alles pika teekonna lõpus võib jõuda väärtusliku õnneni, mis on suurem, kui maailm pakkuda võib. Osavõtliku rõõmuga pühakute õnne üle võime seda õndsast lõppseisundit ennetada ning jõuda innu ja julguseni, millele lõpuni kindlaks jääda. Kaastunne võib meelt väga raskelt vaevata, sest kannatus on kergesti nakkav. Kui näeme hädasid ja haigusi, kaldume tundma, et need oleksid võinud meilegi osaks langeda ning et sellisest saatusest pääsemine on üsna põhjendamatu soodustus. Nõnda püsib alati oht, et õnnetusel võivad meie enda peale tulla, niipea kui õnnistatud või eelistatud olukord lõpeb. Kuid osavõtlikku rõõmu teostades tunneme selgesti, et oleme tõesti eelistatud olukorras, et me justkui kuuluksime pühakute kogudusse, et jõuab lähemale päev, mil meil selle maailma enam mingit pistmist pole.

Kõige parem ja kindlam tee mitmesuguste peente viiside leidmiseks, mis kasvatavad meid kaastunnet ja osavõtlikku rõõmu, on muidugi selle arendamiseks mõeldud tegelik meditatsioonipraktika. Sobivaimaks sissejuhatuseks on Buddhaghosa raamatu „*Visuddhimagga*“ üheksas peatükk, mida ma teadmishimulisele lugejale lahkesti soovitatan.

Edward Conze, 1954.

Inglise keelest tõlkinud

PRUIT HEINSALU

Mart Helme

KÕRV

Jõe keskel, pisut rohkem parema kalda poole, kõrgus järskude püstloodis seintega saareke. Põuakuudel võis saare juurde kah-lata põlvi märjaks tegemata, vihmaperioodil kohises ja mühis saare ümber aga seesugune veemõll, et sinna pääsesid vaid linnud.

Vaevalt oleks kellelgi tolle väikese ja palja kivitorni juurde asja olnudki, kui seal poleks asunud uhke kullast Buddha kuju. Seetõttu võis jõekaldal saare ligidal alati näha palverändureid, sügavasse transsi vaibunud erakuid või lihtsalt õnnistust palu-vaid maainimesi.

Kuju sünniloost räägiti niisugust lugu. Tegelikult polevatki see algselt olnud ei kuju ega Buddha, vaid keegi Indiast tulnud budausku misjonär. Nelikümmend aastat rännanud too mees maad mööda ringi ning jaganud soovijatele õpetust. Kui ta lõpuks tundis, et peab sellest kehast lahkuma, jät-nud ta ühel ööl kõik oma järgijad ning õpi-lased ja tulnud jõe randa. Kuidas ta keset vett kõrguva kalju otsa sai, pole teada. Kuid just seal ta lootuseasendis istudes surnud. Kaua aega ei leidnud keegi misjonäri ega teadnud, mis tast saanud on. Kui ta surnu-keha lõpuks aga avastati, polnud see ei laip, luukere ega muumia, vaid sellest oli saanud kullast Buddha. Nii püha mees oli too misjo-när ja nii suur tema usk Buddhaks-saamise võimalusse.

Üsna selle koha lähedal, jõe mööda pi-sut ülesvoolu, elas mitu sajandit hiljem keegi Bao-nimeline mees. Õigupoolest oli see Bao üsna omapärane ja värvikas kuju. Mängur, joodik ja päevavaras, oli ta samas mees, kes igast supist kuiva nahaga välja tuli ning iga ettevõtte pealt kasu lõigata os-kas. Tema puhul kehtis täiesti vanasõna: heast rauast ei tehta naela ega tublist inime-sest sõdurit. Igatahes kõneldi — kuigi keegi päris kindlalt midagi ei teadnud —, et noo-ruses olevat Bao olnud algul sõdur, siis vangivalvur ja lõpuks teerövel ning et van-givalvurina olevat ta täitnud ka timuka kohustusi. Mine võta kinni, kui õiged need jutud olid. Bao ise üksnes naeris, kui keegi teda vihahoos timukaks või röövlis sõimas. Üldse naeris Bao palju ja rääkis neile, kes teda kuulata ja temaga koos juua viitsisid, lõpmatuseni kõikvõimalikke usutavaid ja uskumatuid lori-jutte. Iial ei kõnelenud ta aga iseendast ja oma plaanidest. Seda selle-pärast, et vahetpidamata oli tal midagi val-gustkartvat teoksil.

Ka sel korral pidas Bao külakõrtsis veini-kruusi taga aru, kuidas järjekordselt võima-likult kerge vaevaga raha teha, kui ruumi astus kaks palverändurit, kes palusid süüa ning öömaja. Nende jutust selgus, et nad tulid Kuldse Buddha juurest. Loomulikult ei imestanud siinkandis keegi selle üle, Bao kaasa arvatud. Kui üks meestest põuest väi-

kese kuldümündi õngitses, et sellega pere-mehele maksta, käis Baost aga äkitselt nagu tulejutt läbi. Korraga teadis ta, kuidas ühel hoobil rikkaks, tõeliselt rikkaks saada.

Juba samal pärastlõunal laenas Bao ühe naabri käest paar juppi köit, teise käest va-sara ja peitli ning kolmanda käest koti, kuhu

see kraam panna. Asjad pakitud, asus ta jõudsalt sammul jõeperve pidi teele — Kuld-se Buddha kalju poole.

Jah, ta plaan oli lihtne, kuigi rüve ja koletu: haamri ja peitliga Buddha küljest lahti taguda käe- ning jalalabad, kõrvad ja nina ning siis kogu saagiga siitkandist iga-veseks kaduda. Rumalam mees oleks mõel-nud ehk rohkemagi varastamisele, aga Bao ei tahtnud, et kuju rüüstamine juba eemalt vaadates silma paistaks. Istugu Buddha pea-legi kalju otsas edasi, käigu usklikud teda pealegi kummardamas — Baole jätkus sel-lestki kullast. Ta polnud enam nii noor, et teha väga suuri plaane. Ent esitsa oli seegi, mida ta võtta kavatses, alles karunaha jaga-mine, sest kõigepealt tuli öösel kottipimedas üles kalju otsa pääseda. Ronimist Bao siiski eriti ei kartnud. Röövlina mägedes reduta-

des oli ta õppinud igast tipust jagu saama ja siis olid tal teinekord tagaajajadki kannul olnud. Nüüd oli tal aga aega otsida, katse-tada ja nuputada.

Ja tööpoolest — Kuldse Buddha juurde ronimine polnud sugugi nii raske, nagu võ-hikule tundunuks. Siin-seal leidis kaljus eendeid, siin-seal kasvas pragudes puid ja põõsaid, siin-seal oli lõhesid ja auke. Tuli need lihtsalt üles leida, nende külge kõis kin-nitada ja niiviisi samm-sammult ülespoole rühkida. Muidugi oli see pimeduses vae-valine töö, ent Bao meelest olnuks veelgi vaevalisem päevast päeva riisipõllul küüru-tada, korve punuda või oma kauplusekese leti taga seista ja niiviisi piineldes ikkagi vaid krosse koguda.

Viimaks seisiski mees kalju harjal, jalad väsimusest värisemas, käed pingutusest ram-bed. Pisut puhanud, koukis ta kotist haamri ja peitli ning asus Buddha juurde. Kuuval-guseta taeva taustal näis see tuhmi ning pea-aegu mustjana. Bao tõstis peitli, sättis selle Buddha parema kõrva taha ja koputas haamriga peitli pihta. Kostis kõlks, kuiv krõks ja pea küljest lahti tulnud kõrv kukkus otse Bao suure varba pihta. Aietades ja kirudes kummardus Bao kõrva otsima ning leidiski selle oma jala kõrvalt rohu seest. Aga oh häda! Polnud vaja nähagi, et tai-bata: kõrv ei olnud mitte kullast, vaid savist, kõige harilikumast hallist savist! Bao ei uskunud oma silmi ja sõrmi. Ta uuris algul kõrva, siis tervet kuju, kompas seda, tegi selle ümber mitu tiiru ja pidi tahes-tahtmata tunnistama: Kuldne Buddha oli hallist savist ja isegi üle kuldamata. Bao oli nii vihane, et koguni sülitas kuju pihta. Pettus, missugune pettus! Tigidalt kogus ta oma asjad kokku, pistis ka kõrva kotti, et hommikul valges veel kord veenduda, on see ikka savist, ja alustas siis vaevarikast teekonda kaljuseina mööda alla.

Ülejäänud öö veetis Bao jõekaldal, et oodata ja vaadata, mis nägu see neetud Buddha päevavalgel siis ikkagi on.

Koidikut oodates jäi mees magama ja ärkas alles siis, kui päev oli juba kõrgel. Ta vaatas kalju poole ja hõõrus hämmeldunult silmi: kuju seal üleval oli siiski kullast. Mees haaras koti, mis tal magamise ajal pea all oli olnud, ja kallas selle sisu maapinnale laiali. Kõrv valendas kõiekeerdule vahel. Aga see oli savist. Bao vaatas kuju — see oli kullast. Vaatas kõrva — see oli savist.

Nii ta seal istus ja vaatas, kord kuju, kord kõrva, lõpuks ainult kõrva. See o l i savist.

van Gulik • Templiviirastus-5

III

Kui kohtunik Di ja Ma Rong kohtuhoone peavärava trepi laiadest astmetest alla läksid, märkasid nad, et peatänaval, mis kulges lõunapoolse linnajao suunas, oli hoolimata varasest tunnist ja kleepuvast kuumusest juba rohkesti rahvast. Lootosejärve pagoodi sihvakas torn paistis vaid vaevu läbi linnal lasuva niiske vihu.

Kohtunik sammus eespool. Keegi ei tundnud temas ära võimukandjat, sest tal oli ikka veel seljas lihtne sinine rüü ning oma mustast riidest ametimütsi oli ta vahetanud tillukese, vaevu pead katva mütsikese vastu. Ma Rong, kes kohtuniku kannul kõndis, kandis kohtuohvitseri vormi: musta vöö ja mustade kantidega pruuni rüüd ning lamedat musta mütsi.

Nad olid käinud juba tüki maad, kui Ma Rong äkki seisma jäi. Paari sammu kauguselt puuris kellegi suurte leegitsevate silmade pilk teda pingsalt. Hetkeks silmas Ma Rong kaunist kahvatut nägu, mida osaliselt varjas riidetükk, mis naisel tatarlaste kombel pead kattis. Tundmatu paistis olevat ebatavaliselt pikka kasvu. Ent just siis, kui Ma Rong tahtis küsida, mida naine soovib, lahutas neid kaks kandjat, kes mingit suurt puukirstu kahevahel õlul tassisid. Kui kandjad möödas olid, oli naine rahvahulka kadunud.

Kohtunik Di pöördus ümber ja osutas eespool paistva Konfutsiuse templi kõrgele katusele. „Too pood asub templi taga, paremat kätt teise põiktänaval nurgal.“ Ma Rongi jahmunud nägu märgates päris kohtunik: „Mis sinuga lahti on?“

„Nägin just praegu üht kummalist naist. Tal olid erakordselt suured silmad ja...“

„Oleks parem, kui sa ei vahiks niiviisi igat naisterahvast, kes sulle vastu juhtub tulema,“ sähvas kohtunik turtsakalt. „Tule, meil pole kuigi palju aega!“

Kitsukesel templitagusel põiktänaval liikus vähe inimesi. Kui mehed pisikesse hämarasse poodi astusid, võttis neid seal vastu meeldiv jahedus. Kohtunikku nähes kiirustas pika sassis habemega kaupmees kähku leti juurde.

„Võin ma Teie Aususele ehk veel kuidagi kasulik olla?“ krooksus ta hambutult naeratades.

„Kui ma täna hommikul siin käisin,“ vastas kohtunik Di, „unustasin ma, et tahtsin veel osta mõne nefriitehte. Kas käevõrusid või siis mõne pika juuksenõela.“

Kaupmees võttis leti alt nelinurkse kandiku.

„Siit leiab Teie Ausus kena valiku.“

Kohtunik soris ehteid. Ta valis välja paari valgest nefriidist, õitsivate ploomiokste kujuliseks nikerdatud vanaaegseid käevõrusid. Neid kõrval asetades päris ta, mis käevõrud maksavad.

„Üks hõberaha. Erilisele külalisele ka eriline hind!“

„Ma võtan nad! Muide, kas võite mulle öelda, kust te saite eebenipuust kastikese, mille ma teilt ostsin. Vaadake, mulle meeldib teada nende vanaaegsete asjade päritolu, mis ma ostan.“

Vanamees lükkas mütsi kuklasse ja sügas oma halli pead.

„Et kust ma selle sain? Lubage ma vaatan raamatust järele, aulik isand! Üks hetk, palun!“

„Miks te hinda alla ei kaubelnud, isand?“ nõudis Ma Rong nõrdinult. „Terve hõberaha! Ja seejuures paistab, nagu püsiks sel vanal lurjusel vaevu hing sees!“

Kaupmees ilmus poe tagaruumist taas lagedale. Ta asetask narmendavate nurkadega kõite letile. Ämbliku jäset meenutava nimetissõrmega ühele sissekandele osutades pobises ta:

„Näete, siin ta ongi. Ostsin kastikese neli kuud tagasi Li Go käest.“

„Kes see on?“ päris kohtunik kähku.

„Li Go on teisejärguline maalikunstnik, nagu öeldakse, Ausus. Ta on maastikumaalija. Päev läbi maalib ta maastikke, maalib neid rohkem, kui inimesed talt ostavad. Kes tahakski praegu osta uut maastikumaali, mu isand? Otse linna taga võib mägedes iga päev ehedal kujul näha imekauneid pilte! Oleks need veel vanaaegsed pildid, siis...“

„Kus see isand Li elab?“

„Siinsamas lähedal, Ausus. Kohe järgmisel tänaval pärast Kellatorni, ühes vanas majalobudikus. Jah, ja nüüd tuleb mulle meelde! See kastike oli ämbris prahi hulgas, mille isand Li tahtis minema viisata. Oli teine veel üleni mudane. Oleks isand Li märganud seda uhket nefriidist kaunistust kastikaanel...“ Vanamehe hambutu suu venis kavalale naerule. Siis aga tõttas ta lisama: „Ei, ma maksin kõige eest

ausat hinda, Ausus! Isand Li vend peab ju kulla- ja hõbedakauplust, pisikest küll, kuid... Mul on vaja Li perekonnaga heal jalal olla, eks kunagi võib juhtuda, et tuleb Li Maiga mõni äritehning ette...“

„Kui Li Go on jõukas vanem vend, miks ta siis vaesuses elab?“ päris kohtunik Di.

Kaupmees kehtas oma ahtaid õlgu.

„Rahvas räägib, et nad läinud möödunud aastal riidu. Teie Ausus teab ju küll, kuidas meie päevil asjad käivad — inimesed ei mõista enam, et isad ja pojad, vanemad ja nooremad vennad peaksid ikka kokku hoidma. Ma olen alati öelnud...“

„Täiesti õige. Siin on teie raha. Ei, pakkida pole vaja.“

Kohtunik torkas käevõrud varrukasse. Väljas ütles ta Ma Rongile: „Siit Kellatorni juurde jõudmiseks kulub vaid kümme kinutit. Kui me oma uuringutel juba siamaani oleme jõudnud, külastagem siis ka Li God.“

Nad ületasid taas peatänaval ning läksid ringi ümber Kellatorni kõrge aluse. Punaseks lakitud tugipuudelt rippuv pronkskell helkles tuhmilt. Kella löödi hommikuti, et linnarahvast koidikul äratada. Üks veekandja juhatas mehed lahkesti kasarmutalolise puumaja juurde kitsal kõrvaltänaval, kus ilmselt ei asid pisipoodnikud.

Maja eesuks oli tehtud üntsastest plankudest, siin-seal leiduvad praod kohmakalt parandatud. Aknad mõlemal pool ust olid luukidega suletud.

„Li maja ei näe just eriti jõukas välja,“ märkis kohtunik Di, sõrmekudega uksele koputades.

„Tal tuleks hoopis haruldustekaupmeheks hakata!“ märkis Ma Rong hapult.

Nad kuulsid, kuidas uksele lähenesid rasked sammud. Kramp tõseti eest ära ja uks avaness.

Pikakasvuline lohakalt riietatud mees astus sammu tagasi. „Mis... mis,“ kogeles ta. Nähtavasti oli ta arvanud, et tulijaks on mõni kaupmees. Vaikides silmitses kohtunik Di mehe kõhna, väikeste mustade vurrude ja suurte elavate silmadega nägu. Ta pikk pruun värviplekiline rüü tundus avaravõitu olevat, must mütsike oli väga kulunud.

„Kas teie olete maalikunstnik Li Go?“ päris kohtunik Di viisakalt.

Kui mees vaikides noogutas, jätkas kohtunik: „Mina olen kohtunik Di ja see siin on minu abiline Ma Rong.“ Märgates, et Li kahvatab, ütles kohtunik sõbralikult: „See ei ole ametikülustus, isand Li! Mind huvitavad maastikumaalid ja ma olen kuulnud, et olete sel alal asjatundja. Sattusin oma hommikusel jalutuskäigul siikanti ning äkki tuli mul mõte sisse astuda ja teie töid vaadata.“

„See on suur au, isand! Väga suur au!“ vastas Li kähku. Siis muutus ta ilme nukraks. „Kahjuks on mul toas kõik praegu kohutavalt sassis. Eile õhtul ei ilmunud mu abiline koju. Tema ülesandeks on ka minu ruume koristada. Kui Teie Ausus saaks tulla pärast...“

„Mind ei häiri see põrmugi,“ katkestas kohtunik kunstnikku reipalt ning astus hämarasse eestuppa.

Maalija juhatas mehed tahapoole, suurde madala laega ruumi, mida viletsasti valgustasid kaks määrdunud paberiga ülekleebitud akent. Li Go lükkas logiseva, kõrge korjuga tooli laua äärde toa keskel ning pakkus Ma Rongile istet taburetil.

Sellal, kui Li kõrvallaua teed valmistas, heitis kohtunik Di pilgu tohuvabohule laual, kus vedeles paberirulle, siidkanga tükke ja seisis mitu vaasi pintslitega. Värv segamiselustel oli kuivanud ja pragunenud, tindilaadikut kattis õhuke tolmukord. Nähtavasti oli kunstnik just hommikueinet võtnud, sest lauatsal seisis katkine kauss riisikõrdiga ning selle kõrval marineeritud kõõgiviljad õlipaberitükikesel.

Vasakut kätt, seina najal, leidis tosinat viisi maastikumaale, kõik mustvalges tehnikas. Kui kohtunik aga vastasseinas rippuvaid paberiploognaid vaatama pöördus, kortsutas ta kulmu. Need pildid kujutasid budistlikke jumalusi. Ning mitte vanema budismi tõuseid ning kauneid jumalaid ja jumalatare, vaid hilisema esoteerilise koolkonna tagedaimelisi poolalasti deemoneid. Neil hirmuäratavatel olenditel oli arvutuh päid ja jalgu, nende näod olid moondunud, silmad pungis ja suu pärani, kaelas rippusid neil inimkolpadest vanikud. Mõned koletsed surusid embusse oma naissoost kaaslasi. Need pildid olid maalitud eredates toonides, ohtralt oli kasutatud kuldset ja rohelist.

Kui Li kaks teetassi lauale asetask, sõnas kohtunik: „Mulle meeldivad teie maastikud, isand Li. Neis taotlete te meie vanade meistrite suursugust laadi.“

Kunstnik paistis heameelt tundvat.

VEEDADEST, HINDUISMIST JA „VEDATEADUSEST”

(Algus „Sõnumitooja” nr. 2, 3, 4)

HINDUISMI „TAASELUSTAMINE” (HINDU REVIVALISM)

Tänapäeva Indias võtab hoogu olemuselt poliitilis-religioosne nähtus, liikumine, mille eesmärgiks selle ideoloogide vältel on hinduismi kutsumine uuele elule, India rahvusliku usundi taaselustamine. Tegemist on üpris keerulise nähtusega, mida ei saa kuidagi üheselt mõista.

Taaselustajate tegevus lähtub samadest allikatest, kust ammutasid jõudu ja ideid India möödunud ja selle sajandi vabadusvõitlejad, kuid nende eesmärgid on teised, sest ka tingimused on Indias praegu hoopis teistsugused. Kui maa tippeliit suhtub kriitiliselt vanameelsetesse traditsionalistidesse ja on meeletatud universaalse konfessiooni-deülese usundi loomisele, ületamaks vaenutsevate kokkondade vahelisi vastuolusid, siis taaselustajad kutsuvad taastama hinduismi algset puhtust ja suhtuvad kultuuri-eliiti vaenulikkult — eliidi hulgas olevat levitud ohtlik vabamõtlemine ja hoolimatus traditsioonide suhtes. Taaselustajaid toetab India linnade keskkiht ja külade iseseisvusaastatel kujunenud uusladvik. Ent teiselt poolt lähtuvad universaalse religiooni pooldajad hinduistlikust filosoofiast, võttes aluseks selle usundi sallivuse ja võime assimileerida võõraid kultusi, ning siin puutuvad India kultuurieliidi ja hinduismi taaselustajate huvid kokku. Panditid, hinduismi pärimuse kandjad, omakorda ei suutu taaselustajatesse just kõige paremini.

Hinduismi moderniseerumine Indias XIX ja XX sajandil on viinud rituaali lihtsustumisele ja braahmanite staatus ei ole enam see mis vanasti: eriti linnades ei saa usklik hindu igapäevaelus hakkama ilma braahmani vahetalitusest ja kutsus preestri appi vaid suurte tähtpäevade puhul — pulma, poja sünni juurde jne. Vanasti oli nii harv läbikäimine braahmaniga mõeldamatu. Lisaks kasvab Indias nn uusgurude populaarsus. Uusgurudeks nimetatakse inimesi, kes on kuulutanud end ühe või teise hinduistliku jumala (Kõige sagedamini Višnu) avataaraks ja loonud enda ümber uue kultuse, mis oluliselt erineb hinduismi traditsioonilistest suundadest, kuigi „jumalainimesed“ või „babad“ (s.t. „isad“) manipuleerivad hinduistliku mütoloogia ja religioosse sümbolikaga ning tarvitavad mitmesuguste jõgakoolkondade saavutusi. Neogurude järgijaid tõmbab ligi võimalus suhelda otse „jumalainimesega“ ilma braahmani vahendusega, kergesti saada lohutust, õnnistust ja hõlpsalt vabaneda stressist. Traditsiooniline hinduistlik vaimulikkond ja India kultuurieliit ei kiida „babade“ tegevust heaks, kuid hinduismi taaselustajad arvestavad uusgurudega, sest põhimises — indialaste religioosse meelsuse säilitamises — langevad nende huvid kokku.

Hindu revivalism kutsub üles hinduismi taaselustama. Tekib küsimus, kas hinduismiga on Indias siis tõesti nii halvad lood? Faktid näitavad vastupidist: alates 70-ndate aastate teisest poolest tekkis Indias uus religioosne tõus, mis väljendub selles, et templite külastatavus on varasemaga võrreldes märgatavalt kasvanud, suureneb palverändurite arv, korraldatakse massilisi riitusi vabas õhus, ehitatakse uusi kultusehoooneid. Ühtlasi ilmub igal aastal tohutu hulk hinduistlikku kirjandust ja väga erineval

tasemel tehtud kommenteeritud tõlkeid pühakirjast. Kultusesemete ja pühakujude valmistamine on võtnud lausa masstootmise ilme. Iseasi, kuidas seda kõike iidse traditsiooni püsimise kandi pealt hinnata. Üks on aga selge — hinduism ei vaja taaselustamist, sest milleks elustada seda, mis ilma tagantorkimisetagi tegusalt elab. Ka India valitsus ei kiusa hinduiste taga — viies küll ellu kõigi usundite võrdse kaitse poliitikat (mis on mõistliku valitsuse ainuvõimalik religioonipoliitika Indias), on ta hinduismile andnud juhtiva usundi osa, sest hindusid on üle 80%.

Hinduismi taaselustajad tegutsevad kõige reipamalt poliitika vallas. Nad on kuulutanud end Vivekananda, Sri Aurobindo ja eriti Tilaki järglasteks, sest ka nood filosoofid kutsusid üles taastama India kunagist väärikust, tuginedes hinduistlikule pöörandele. Samas ei räägita aga sellest, et Vivekananda, Tilak jt. kasutasid usku vahendina poliitilises võitluses inglise kolonisaatorite vastu, vastandades hinduistlikku traditsiooni inglaste imperialismile. Tänapäeva Indias selline vajadus otseselt puudub.

India sotsioloogid määratlevad hinduismi taaselustamisliikumist kui sotsioreligioosset, kultuurilist ja poliitilist liikumist nüüdisaegses Indias. Hinduismi taaselustajad üritavad oma usundist teha India ühiskonna tugevat alust, seades hinduistliku pöörandi vastukaaluks Lääne amerikaniseerunud tsivilisatsiooni pealetungile, individualistlikele, materialistlikele, kristlikele ja ateistlikele ideedele, mis kanduvad Indiasse Läänest. Taaselustamispoliitika elluviimiseks on loodud hulganisti organisatsioone. Levinud on äärmuslik gurukultus: õpetaja on „jumalainime“ ja õpilase osaks jääb vastuvaidlematu, tingimusteta kuuletumine õpetajale.

Hinduismi taaselustajad deklareerivad sallivust, kuid oma programmides on nad küllaltki sõjakad. Küsides, miks Bhaarat (India ajalooline nimetus) — maailma Ema — on muutunud kerjuseks, vastavad nad ise, et selles on süüdi võõramaalastest vallutajad: musulmanid ja kristlastest inglased on sajandite vältel röövinud ja nõrgestanud hinduistlikku Indiat. Sellepärast seatakse üles loosung: „Hinduism on hädaohus“. Kuid tänapäeval on tegu pigem sise- kui välisvaenlastega: oma usundi peamisteks ohustajateks peavad hinduismi taaselustajad India musulmane, kristlasi ja kommuniste. Musulmane sellepärast, et need pidavad end võidukate vallutajate järeltulijateks, kes mäletavad, et nad valitsesid Indiat tervelt tuhat aastat. Musulmanid peavad tõeliseks vaid oma religiooni ja teiseusulised pälvivad põrgu. Hindu jaoks olevat musulman poliitikas ebakindel liitlane ja usuküsimustes sallimatu. Sellepärast on muhameedlane hindude ajalooline vaenlane.

Kristlased on hindude vaenlased sellepärast, et näitavad hinduistidele halba eeskujut: enne kristlaste tulekut polnud vaadete piiratus ja sektantlik mõtlemine Indiale üldse omased. Peale selle olevat kristlastest misjonärid kuulutanud oma eesmärgiks India muutmise Kristuse riigiks, mis tähendab, et kõik indialased tuleb pöörata ristiusku. Niiviisi hävitatakse hinduistlik pöörand, mille tulemusena kristlased saavutavad ülemvõimu India ühiskonna kõikides sfäärides.

Kommunistid on vaenlased sellepärast, et need eitavad religiooni ja religioossust üldse. India ühiskond on aga oma olemuselt religioosne. Kommunismidee on tekkinud avaliku kadeduse, vihkamise ja egoismi pinnal ja seab ohtu India ühiskonna ja kultuuri alused, sest India on püsinud läbi aastatuhandete just tänu oma sallivusele ja vihkamise puudumisele.

* * *

India on suur ja ääretult paljutahulise kultuuriga maa. Siin kohtab kõike: nii inimlikku piiratust ja vaimupimedust kui ka ülevaid aastatuhandete poolt äraproovitud religioosseid ideid. India ei ela isolatsioonis — eriti tänapäeval oleks see võimatu —, vaid on avatud maailmale ja maailmast jõuab sinna nii head kui halba. Sellepärast ei tohiks kriitikata ning tundelise enesestmõistetavusega võtta omaks kõike, mis India „firmamärki“ kannab — indialiku pähe võime sealt ammutada hoopiski omaenese sõgedust. Eriti peab see paika „indiapäraseks“ peetud õpetuste puhul.

Mis on hindamise mõõdupuu? Mõõdupuu on Teadmine. Praegu, mil tehnikalistliku materialistliku tsivilisatsiooni viljade puudused on ilmsed; mil inimkond januneb vaimsete õpetuste järele, ei tohiks me oma idahalustes ahmida valimatult kõike, mida iganes „prohvetid“ Ida vaimsuseks suvatsevad nimetada, vaid peaksime tõsiselt tööd ja õppimise abil püüdma vaimsust. Eriti kehtib see India kohta, sest nii mõndagi sellest, mis Indias meieni jõuab, ei ole India kultuuripärand.

Mé vajame vaimsust ja religioossust, tõelist pühadust ja tarkust. Selleks tuleb väga palju õppida. Lubatagu siinkohal lõpetada tsitaadiga, mis pärineb India filosoofi ja õpetlase Swami Lokeswarananda 1983. aastal Calcuttas peetud loengust (vt.: „Sõnumitooja“, 1990. nr. 5—6):

„Religioon ei ole maagia. Religioonis ei ole kiirteed. Täiuslikkusele jõutakse ainult raske töö ja range distsipliiniga.“

Kirjandust:

1. A short life of Swami Vivekananda by Swami Tejasananda. Calcutta: Advaita Ashrama, 1984.
2. V. Kostjutšenko. Vivekananda. Tln.: Eesti Raamat, 1982.
3. Взаимодействие культур Востока и Запада. М.: Наука, 1987.
4. Общественная мысль Индии: прошлое и настоящее. М.: Наука, 1989.

Kokku seadnud
PRIIT MIKK

PRONKS-BUDDHA PÕHJALAST

„Buddha istub lootosetroomil ristatud jalgadega, tallad pööratud ülespoole; avatud peopesaga parem käsi on sirutatud üle põlve allapoole; ettepoole kõverdatud vasak käsi hoidmas rõivaserva. Seljas on Buddhal paljude voltidega mantel, rinnal korrapäraste kurdudega drapeering, tihedalt langevad rõivavoldid katavad kogu keha, käsivarred ja jalad. Kulmud on peened, suu on inkrusteeritud tumeda ainega, silmad türkiisidega, paremal silmal on säilinud natuke punast värvi; kõrvad ripuvad nibudega; juuksed on põimitud ümmargusse soengusse ja koondatud väikese kaloti alla; kaelal kaks paralleelset volti; laubal on kullast kastimärk.“

Nü kirjeldab pildil olevat Buddha kuju Rootsi arheoloog Wilhelm Holmqvist.

See 8,4 cm kõrgune pronksist valatud Buddha-kuju on valmistatud VI või VII sajandil Põhja-Indias. Haruldaseks muudab aga kujukese tema leiukoht — Rootsi Mälareni järve Helgö saar. Nimelt on pronks-Buddha leitud arheoloogilistel väljakaevamistel suurest merovingiaegsest (550/600—800 p. Kr.) kaubandus- ja käsitöökusest Helgöl. Ei ole teada, mis ajal ja kuidas on kujuke Rootsi jõudnud. Tõenäoliselt on see toimunud enne 800. aastat, sest umbes sellel ajal minetas Helgö oma senise tähtsuse ja esile kerkis uus keskus Mälareni järves — Birka. Kujuke võis Rootsi jõuda eelkõige kaht teed mööda: läbi Lääne- või Kesk-Euroopa. Ida-Euroopa ühenduste muutuvad tähtsaks alles viikingiajal (800—1050 p. Kr.).

Nüikaua kui puuduvad spetsiaalsed uurimused ja uued selgust toovad avastused, on meil võimalik selle üle, mis asjaoludel on pronks-Buddha jõudnud Indiast Skandinaaviasse ja mis roll on tal olnud kohapeal Helgöl, üksnes oletusi teha.

Pildil olev Buddha kuju on Skandinaaviasse jõudnud juba enne Viikingiaega

Kirjandust:

Holmqvist, W. Bronze. Excavations at Helgö. Rapport far 1954—1956. Uppsala 1961.

Jansson, I. Wikingerzeitliche orientalischer Import in Skandinavien. Oldenburg—Wolin—Staraja Ladoga—Novgorod—Kiev. Handel und Handelsverbindungen im südlichen und östlichen Ostseeraum während des frühen Mittelalters. Frankfurt am Main 1988.

AIVAR KRIISKA

SÕNUMITOOJA

värsked ja vanemaid numbreid saate osta TARTUS „Sõnumitooja“ toimetusest Tiigi 78, tuba 116 igal tööpäeval kella 10—17 ja TALLINNAS, Rüütli 12-3 igal teisipäeval ja kolmapäeval kella 14—16. „Sõnumitooja“ toimetusest võite osta ka meie lehe 1989 ja 1990 aastakäigu köidetud täiskomplekte ja eraldi köidetud „KAAMASUUTRAT“.

Toimetuse: Märt Läänemets
Indrek Ude
Päise kujundus: Leonhard Lapin

Toimetuse aadress: 202400, Tartu, Tiigi 78, ruum 117, tel. 3-08-05. Trükikoda „Oktoober“, Tallinn, Krentzvaldi 24. Ofsettrükk. Tellimise nr. 1268 Maht 1 pg. Tiraaž 10000